

EUROPOS SAJUNGOS KONKURENCIJOS TEISĖS REFORMA IR ŠIOS REFORMOS ĮTAKA LIETUVOS KONKURENCIJOS TEISĖS RAIDAI

Doktorantas Daivis Švirinas

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 87
Elektroninis paštas ckk@ltu.lt.

Pateikta 2003 m. vasario 18 d.

Parengta spausdinti 2003 m. balandžio 14 d.

Recenzavo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros lektorius dr. Irmantas Norkus ir Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros lektorius dr. Egidijus Baranauskas

S a n t r a u k a

Šiame straipsnyje autorius analizuoja Europos Sąjungos (toliau tekste – ES) konkurencijos teisės reformą, tačiau ne visą planuojamą, o tik svarbiausią, reformatorių manymu, reformos dalį, kuri susijusi su konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimu.

Taikant lyginamąjį metodą, straipsnyje aptariami šiuo metu ES ir Lietuvos konkurencijos teisėje taikomi konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimo principai ir pagrindinės nuostatos, nurodomi esamo reglamentavimo trūkumai, aptariamos reformai įtakos turėjusios sąlygos, taikant gramatinį, loginį bei istorinį metodus analizuojamas reformos teisinio pagrindo tinkamumas, pagrindiniai planuojamos reformos principai ir pagrindinės nuostatos, aptariama šios reformos įtaka ES ir Lietuvos konkurencijos teisės raidai.

Įžanga

Lietuvai nuosekliai artėjant prie užsibrėžto tikslo – tapti ES nare, kiekvienas svarbus ES teisės pakeitimas tampa svarbus Lietuvos nacionalinės teisės raidai. Europos teisininkų plačiai analizuojama ir kontraversiškai vertinama planuojama ES konkurencijos teisės reforma padarys didelę įtaką ir Lietuvos konkurencijos teisei. Straipsnyje aptariama reforma bei jos pasekmės labai svarbios Lietuvai, neturinčiai tokių senų konkurencijos teisės tradicijų ir suformuotos praktikos kaip ES konkurencijos teisė. Straipsnyje aptariama reformos dalis, susijusi su konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimu, ir neanalizuojami kiti reformos aspektai, taip pat ir piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad „susitarimas“ šiame straipsnyje suprantamas konkurencijos teisėje vartojama plačiąja prasme, t. y. kaip bet kokia forma dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai bei ūkio subjektų junginio arba šio junginio atstovų priimtas sprendimas. Tikimasi, kad šis straipsnis supažindins su konkurencijos teisės reforma konku-

renciją ribojančių susitarimų srityje, pateiks šios reformos vertinimus ir paskatins diskusijas aptariamais klausimais.

Esama konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimo sistema

Norint tinkamai įvertinti priežastis, lėmusias ketinimą pradėti reformą, planuojamos reformos esmę ir galimas jos pasekmes tiek ES, tiek ir Lietuvos konkurencijos teisei, būtina apibrėžti ir įvertinti ES konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimą. ES pirminiame ir pagrindiniame konkurencijos teisės šaltinyje – ES sutarties [1] 81 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės nuostatos, reglamentuojančios susitarimų sudarymo apribojimus. Konkurenciją ribojančių susitarimų sudarymo apribojimai, nustatyti ir Lietuvos konkurencijos teisėje, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau tekste – Konkurencijos įstatymas) 5 ir 6 straipsniuose [2]. Atsižvelgiant į tai, kad šis straipsnis nėra skirtas lyginamai ES ir Lietuvos konkurencijos teisės nuostatų, reglamentuojančių konkurenciją ribojančių susitarimų sudarymą, analizei, būtina pabrėžti tik tai, kad nėra esminių šio reglamentavimo skirtumų, išskyrus tam tikrus gramatinius ir teisinės technikos skirtumus, kurie nekeičia reglamentavimo esmės ir apimties. Panašią nuomonę yra anksčiau išsakęs Irmantas Norkus [3, p. 188].

ES konkurencijos teisėje ir Lietuvos konkurencijos teisėje reglamentuojant konkurenciją ribojančius susitarimus vadovautasi „visiško uždraudimo“ principu, tačiau nustatytas išimties institutas. Tai reiškia, kad nustatytas labai įvairaus pobūdžio susitarimų, galinčių turėti įtakos konkurencijai, draudimas, nepaisant to, kad daugelis šių susitarimų nedaro nepageidautinos įtakos konkurencijai ir neturėtų būti draudžiami. Nustatytas išimties institutas reiškia tai, kad nors susitarimas formaliai ir atitinka draudžiamo susitarimo sąlygas, tačiau atsižvelgiant į tokio susitarimo teigiamą įtaką konkurencijai ir kitoms vertybėms, t. y. esant išimties sąlygoms, jis gali būti vertinamas kaip nedraudžiamas susitarimas. ES Sutartyje nebuvo iki galo reglamentuotas išimties instituto veikimo mechanizmas. Pagal ES Sutarties 83 straipsnį Europos Taryba buvo įpareigota nustatyti išimties taikymo taisykles, siekiant užtikrinti efektyvią kontrolę bei siekiant supaprastinti tokių taisyklių administravimą. Vis dėlto, autoriaus nuomone, ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalies nuostata nustato išimties instituto taikymo esminį principą – būtinybę ne konkurenciją ribojančio susitarimo šaliai patvirtinti išimties taikymą tam tikram susitarimui ar jų grupei. Europos taryba, atsižvelgdama į ES Sutartyje jai suteiktus įgaliojimus ir teises, 1962 m. vasario 6 d. patvirtino reglamentą Nr. 17 [4] ir šiuo reglamentu nustatė būtent administracinį išimties instituto taikymo modelį. Konkurencijos įstatymo 7 ir 6 straipsniuose taip pat buvo įtvirtintas administracinis išimties taikymo modelis. Tiek ES, tiek ir Lietuvos konkurencijos teisėje įtvirtintas administracinis išimties taikymo modelis reiškia tai, kad ūkio subjektų sudaryti susitarimai, formaliai atitinkantys draudžiamo susitarimo požymius, yra negaliojantys nuo jų sudarymo momento. Tokie susitarimai gali būti galiojantys, jeigu jie atitinka bendrąją ar atskirąją išimtį, t. y. tam tikrai susitarimų grupei ar konkrečiam susitarimui atitinkamas administracinis organas, – ES tai būtų Europos Komisija (toliau tekste – Komisija), o Lietuvoje Konkurencijos taryba, yra suteikęs išimtį, kartu patvirtindamas, kad susitarimas nedaro nepageidaujamos įtakos konkurencijai. Galiojant konkurenciją ribojančių susitarimų draudimo principui, anksčiau aptartas administracinis išimties taikymo modelis sukuria daug papildomų pareigų ūkio subjektams, kurie sudaro ar nori sudaryti susitarimus, atitinkančius konkurenciją ribojančių susitarimų požymius, nes, be prašymo suteikti išimtį, jiems būtina pateikti nemažai atitinkamai apdorotos informacijos apie vykdomą veiklą bei sudaromą susitarimą, o tai yra didelis darbo krūvis administracinėms tarnyboms, kurios turi išnagrinėti pateiktus prašymus bei gausią informacinę medžiagą ir priimti kiekvienu atveju sprendimą. Aptariamasis administracinis išimties taikymo modelis turi ir pranašumų, palyginti su tiesiogiai taikomos išimties modeliu. Vienas svarbiausių, autoriaus nuomone, tokio modelio pranašumų yra tai, kad jis užtikrina konkurencijos teisės normų taikymo praktikos vienodumą ir didesnę teisinį tikrumą ūkio subjektams. Būtent šis išimties taikymo modelis padėjo ES kurti bendrą rinką, pasiekti gana aukštą konkurencijos kultūros lygį

ir formuoti sąlyginai vienodą konkurencijos teisės normų taikymo praktiką. Aptarto modelio taikymas turėjo teigiamos įtakos ir Lietuvos konkurencijos teisės formavimuisi, ir konkurencijos kultūrai, kuri pradėjo formuotis tik nuo 1992 m., kai buvo priimtas pirmasis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas [5].

Reformą lėmusios priežastys

Aptariant administracinį išimties taikymo modelį nebuvo pabrėžta, kad ES šis modelis buvo sukurtas ir pradėtas taikyti, kai ES tesudarė 6 valstybės narės. ES plėtra pakeitė administracinio išimties taikymo modelio veiksmingumą, sukūrė kliūtis šio modelio tolesniam veiksmingam taikymui ir privertė rimtai galvoti apie konkurenciją ribojančių susitarimų reglamentavimo reformą. Kaip jau buvo minėta, administracinis išimties taikymo modelis didina darbo krūvį tiek ūkio subjektams, tiek ir administracinėms tarnyboms. ES išaugus nuo 6 valstybių narių iki 15 valstybių narių, Komisija, vienintelė pagal Reglamento Nr. 17 9 (1) punktą turėdama teisę suteikti išimtis, nebeteri reikiamų išteklių atlikti savo funkcijas išimčių suteikimo srityje. Be išimčių suteikimo, Komisija taip pat turi vykdyti ir kitas funkcijas konkurencijos srityje. Viena svarbiausių, o galbūt ir svarbiausia Europos Komisijos veiklos sričių – susitarimų tarp konkurentų, arba vadinamųjų „kartelių“, darančių didelę žalą konkurencijai ir bendros rinkos kūrimui ES, prevencija ir tokių kartelių nustatymas bei panaikinimas. Tačiau Komisijos galimybė vykdyti kitas funkcijas šiuo metu yra smarkiai ribota dėl daugybės pranešimų apie sudarytus konkurenciją ribojančius susitarimus ir prašymų suteikti bendrąją išimtį. Daugelis susitarimų, kuriems prašoma suteikti išimtį, nedaro žalos konkurencijai. Kadangi pagal ES teisę tokie susitarimai yra negaliojantys nuo jų sudarymo momento, jeigu jiems nėra suteikta išimtis, ūkio subjektai yra priversti kreiptis į Komisiją su prašymais suteikti išimtis.

Atsižvelgiant į Komisijos negalėjimą dėl kiekvieno prašymo priimti sprendimus suteikti išimtis pagal visas Reglamente Nr. 17 nustatytas taisykles ir procedūras, Komisijos darbo praktikoje jau nuo 1970 m. atsirado vadinamieji „*letters of comfort*“ – patvirtinimo pranešimai, kuriuose nurodoma, kad susitarimas atitinka išimties sąlygas arba kad jam netaikomas draudimas pagal ES Sutarties 81 straipsnio (1) dalį. Kaip Komisija yra pažymėjusi Baltajame dokumente (*White paper*) (toliau tekste – Baltasis dokumentas) [6], apie 90 proc. pranešimų baigiami pateikiant „*letter of comfort*“ arba paprasčiausiai nenagrinėjant ūkio subjekto prašymo. Šią „*letters of comfort*“ praktiką, autorius manymu, reikėtų laikyti netinkama Europos Komisijos praktika, nes tokie patvirtinimo pranešimai neturi juridinės galios, o tai atitinkamai reiškia, kad susitarimas, dėl kurio Europos Komisija yra pateikusi „*letter of comfort*“ teigiamą vertinimą, negalios, jeigu jis formaliai atitiks konkurenciją ribojančio draudžiamo susitarimo sąlygas. Be to, susitarimo negaliojimas ūkio subjektams gali sukelti daug netinkamų pasekmių, pavyzdžiui, negalėjimą reikalauti teismo, kad susitarimo nevykdanti šalis įvykdytų šį susitarimą, ir kita. Tokią išvadą dėl „*letters of comfort*“ teisinės galios yra patvirtinęs ir Europos teisingumo teismas 1980 m. liepos 10 d. sprendime [7]. Jame nurodyta, kad „*letter of comfort*“ negali būti prilyginamas nei sprendimui dėl 81 straipsnio (1) dalies netaikymo, nei sprendimui, patvirtinančiam, kad susitarimas atitinka 81 straipsnio (3) dalį. Tokios nuomonės laikosi ir Frankas Montagas [8, p. 825].

Kitas Komisijos įrankis, kurį pagal Europos Tarybos suteiktus įgaliojimus ji naudoja siekdama sumažinti individualių prašymų skaičių, bendrųjų išimčių priėmimas. Bendrosios išimties taikymas tam tikrai susitarimų grupei sumažina Komisijai darbo krūvį, nes ūkio subjektai, sudarę susitarimą, kuris atitinka bendrosios išimties sąlygas, neprivalo kreiptis į Komisiją su prašymu suteikti atskirąją išimtį, ir jų sudarytas susitarimas yra galiojantis. Šioje srityje Komisija žengė labai svarbų žingsnį 1999 m. gruodžio 22 d. priimdama reglamentą Nr. 2790/1999 [9]. Šis reglamentas, galima sakyti, pradėjo reformą, nes suteikė bendrąją išimtį nemažai grupei susitarimų, kartu įtvirtindamas galimybę ne formaliai, bet faktiškai vertinti konkurenciją ribojančių susitarimų įtaką konkurencijai.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad ir šios išimties atsiradimas, nors ir labai palankiai visų suinteresuotų šalių įvertintas, neišsprendė visų neatidėliotinai spręstinių problemų. Todėl ga-

lima teigti, kad reformos būtinybę lėmė pasikeitimai ES bei negalimumas toliau tinkamai taikyti išimties administracinį modelį reglamentuojant konkurenciją ribojančius susitarimus. Tolesnis šio modelio taikymas negali užtikrinti tinkamos konkurencijos politikos, apriboja Komisijos galimybę veiksmingai vykdyti jai pavestas funkcijas konkurencijos srityje bei sudaro sąlygas teisiniui netikrumui. Būtent dėl anksčiau įvardytų priežasčių Komisija ėmėsi labai ryžtingų veiksmų keisdama esamą padėtį.

Teisinis reformos pagrindas

Komisija įvardijo reformos būtinybę ir apibrėžė jos metmenis Baltajame dokumente. Baltojo dokumento I skyriuje „Pagrindas“ Europos Komisija labai drąsiai pareiškė, kad ES Sutarties nuostatos neįpareigojo taikyti administracinį išimties modelį ir kad ES sutarties 81 (3) straipsnio formuluotė įtvirtino derybininkų konsensuą, nes nebuvo sutariama, ar išimtis bus tiesiogiai taikoma, ar ją turės teisę suteikti atitinkamas administracinis organas. Dėl to Komisija Baltajame dokumente teigia, kad Europos taryba gali priimti būtinus reformos teisės aktus, kuriais būtų panaikintas administracinis išimties taikymo modelis ir įtvirtintas tiesioginis išimties taikymo modelis. Tokia Komisijos nuomonė kelia abejonių.

Nuo to, kaip aiškinama ES Sutarties 81 (3) straipsnio formuluotė, priklauso, koks turi būti pasirinktas teisinis reformos pagrindas. ES Sutarties 81 (3) straipsnio formuluotės („*The provisions of paragraph 1 may, however, be declared inapplicable in the case of...*“) gramatinė analizė leidžia daryti prielaidą, kad ES Sutarties rengėjai įtvirtino būtent administracinio išimties suteikimo modelį, nes straipsnyje įtvirtinta būtinybė patvirtinti, kad netaikomas 81 (1) straipsnis, nors analizuojant formuluotę tik gramatiškai negalima daryti kategoriškos ir galutinės išvados. Pasitelkus sisteminį metodą ir papildomai vertinant ES Sutarties 83 straipsnio 2 dalies (b) punktą („*(b) to lay down detailed rules for the application of article 81 (3), taking into account the need to ensure effective supervision on the one hand, and to simplify administration to the greatest possible extent on the other*“), kuris įpareigojo Europos Tarybą nustatyti išimties taikymo taisykles, siekiant užtikrinti efektyvią kontrolę bei supaprastinti tokių taisyklių administravimą, atsižvelgiant į pateiktą nuorodą į taisyklių administravimą, galima daryti prielaidą, kad ES Sutartyje įtvirtintas būtent administracinis išimties taikymo modelis. Siekiant didesnio teisinio aiškumo ir taikant istorinį metodą būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ES Sutartis buvo rengiama dalyvaujant 6 valstybėms, kuriose arba visai nebuvo, arba tik formavosi konkurencijos teisė ir konkurencijos kultūra. ES Sutarties dalyviai siekė sukurti bendrą rinką, o vienas iš svarbiausių instrumentų siekiant šio tikslo – tinkamą konkurencijos sąlygų užtikrinimas valstybėse narėse. Tą galėjo užtikrinti tik visoje ES teritorijoje vienodai taikomos konkurencijos teisės normos. Tokį vienodą taikymą valstybėse narėse nesant konkurencijos teisės tradicijų bei konkurencijos kultūros geriausiai galėjo užtikrinti centralizuotas konkurencijos teisės normų taikymas, vykdomas atitinkamos administracinės institucijos. Atlikus anksčiau aptartą analizę, galima teigti, kad ES Sutartyje, pirminiame ir aukščiausią teisinę galią turinčiame ES konkurencijos teisės šaltinyje, buvo įtvirtintas administracinis išimties suteikimo modelis. Iš to plaukia, kad norint atsisakyti administracinio išimties taikymo modelio reikia keisti ES Sutartį.

Atkreiptinas dėmesys, kad abejonių dėl pasirinkto reformos pagrindo išsako ir kiti autoriai. Antai Wernhardas Möscheles Europos Komisijos nuomonę, kad siekiant vykdyti planuojamą reformą nereikia keisti pagrindinio Europos Sąjungos dokumento, Romos sutarties nuostatų, o pakanka pakeisti Europos Tarybos reglamentą, vadina mitu [10, p. 495–499]. Abejonių taip pat išreiškia ir Reinas Wesselingas [11, p. 365]. Argumentuotą nuomonę taip pat išsako Magnus Gustafssonas, teigdamas kad administracinio išimties modelio įtvirtinimą ES Sutarties 81 straipsnyje gali patvirtinti ir Europos teisingumo teismo nuostata, kad teismai neturi teisės taikyti ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalies [12, p. 163–165]. Nesutarimus dėl reformos teisinio pagrindo tinkamumo ateityje galutinai galėtų išspręsti Europos teisingumo teismas, remdamasis ES Sutarties 234 straipsniu, pateikdamas ES Sutarties 81 straipsnio aiškinimą.

Padarius išvadą, kad pasirinktas reformos teisinis pagrindas yra netinkamas, dar negalima teigti, kad pačios reformos esmė nėra tinkama ar kad pati reforma yra nereikalinga, todėl šiame straipsnyje toliau analizuojami reformos pagrindiniai principai ir pagrindinės nuostatos.

Reformos pagrindiniai principai ir pagrindinės nuostatos

Pagrindiniai siūlomos reformos principai buvo išdėstyti Komisijos Baltojo dokumento III skirsnyje. Šiame skirsnyje nurodyta, kad reforma turi įtvirtinti administracinio išimčių suteikimo metodo panaikinimą ir nustatyti tiesioginį taikymo modelį, ES Sutarties 81 straipsnio taikymo decentralizaciją ir sudaryti sąlygas sustiprinti konkurenciją ribojančių susitarimų kontrolę.

Administracinio išimčių taikymo modelio pakeitimas į tiesiogiai taikomų išimčių modelį reiškia, kad kiekvienas ūkio subjektas turės pats įvertinti savo sudaromo susitarimo įtaką konkurencijai ir tuo atveju, kai susitarimas atitinka konkurenciją ribojančio susitarimo požymius, nuspręsti, ar toks susitarimas atitinka išimties sąlygas ir yra galiojantis, ar neatitinka išimties sąlygų, todėl negali būti sudaromas ir įgyvendinamas, o jei sudarytas, tai yra negaliojantis.

Decentralizacijos principas reiškia, kad siūloma naikinti Komisijos monopolį taikant ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalį bei suteikti ES valstybių narių nacionalinėms konkurencijos tarnyboms (toliau – konkurencijos tarnybos) ir nacionaliniams teismams taikyti visą ES Sutarties 81 straipsnį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo metu nacionaliniai teismai turi teisę taikyti tik ES Sutarties 81 straipsnio 1 dalį, tačiau toks taikymas gerokai apsunkintas, nes tuo atveju, kai susitarimas yra draudžiamas pagal nurodytą sutarties straipsnio dalį, nacionalinis teismas neturi teisės taikyti ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalies tais atvejais, kai analizuojamas susitarimas atitinka išimties sąlygas.

Griežtesnė sudarytų susitarimų kontrolė, kurią Komisija taip pat įvardija kaip vieną iš pagrindinių reformos tikslų, reikštų tai, kad Komisija daugiau dėmesio skirtų rinkoms tirti ir pažeidimams nustatyti. Komisija teigia, kad šis tikslas galėtų būti sėkmingai pasiekiamas tuo atveju, jeigu jai nereikėtų atlikti šiuo metu atliekamos išimčių suteikimo funkcijos.

Analizuojant tik pasiūlytos reformos principus, galima daryti išvadą, kad jeigu šie reformos principai bus įgyvendinti, ES konkurencijos teisė pasikeis labai smarkiai, ir ne tik procedūrine, bet ir institucine prasme, nes atsiras naujų subjektų, turinčių teisę taikyti konkurencijos teisės normas. Kaip jau buvo minėta diskutuojant apie teisinį reformos pagrindą, bus paliestas, galima sakyti, „konstitucinis“ ES konkurencijos teisės pagrindas. Tikėtina, kad ES konkurencijos teisė pasikeis ir materialine prasme, nes ES konkurencijos teisės normas pradėjus taikyti konkurencijos tarnyboms ir nacionaliniams teismams galimas kitos prasmės suteikimas konkurencijos teisės normoms, konkurencijos teisės normų taikymo nevienodumas, sunkumai taikant teisės normas dėl informacijos stokos, sprendimų pripažinimo ir apeliacijos sudėtingumo bei tikėtina, kad kils kitų problemų. Atsižvelgiant į plačius reformatorių užmojus, kyla natūralus klausimas – ar esamoms problemoms spręsti būtina tokio masto reforma? Ar nepakaktų nustatyti tik tiesioginį išimties taikymo modelį nevykdant decentralizacijos. Vis dėlto Komisijos Baltąjį dokumentą teigiamai įvertino Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo oficialiai pareikštoje nuomonėje [13]. Komitetas išsakė ir tam tikrą susirūpinimą bei pateikė rekomendacijų. Jis nėra įsitikinęs, ar nacionaliniai teismai ir nacionalinės konkurencijos agentūros yra tinkamai pasirengusios ir gali tinkamai taikyti Romos sutarties nuostatas, todėl siūlo skirti dėmesio šioms institucijoms parengti tokiam darbui, tinkamai reglamentuoti kompetencijos nagrinėjant bylas paskirstymą, bylų perdavimo iš vienos institucijos į kitą tvarką, užtikrinti tinkamą „tinklą“ keistis informacija ir koordinuoti veiklą tarp institucijų, taip pat nurodo, kad būtinas aiškus mechanizmas, galintis užtikrinti praktikos vienodumą.

Komisija, atsižvelgdama į pateiktą Baltąjį dokumentą, įtvirtinusi reformos metmenis, pateikė reglamento, kuris įtvirtintų siūlomą reformą, projektą (toliau tekste – Reglamento

projektas) [14]. Šis pasiūlytas Reglamento projektas įtvirtino Baltajame dokumente išdėstytus pagrindinius reformos principus. Dėl Reglamento projekto savo nuomonę išreiškė Europos Parlamentas, pateikdamas pasiūlymų papildyti ir pakeisti tam tikras šio Reglamento projekto nuostatas (toliau tekste – Parlamento pasiūlymas) [15]. Savo nuomonę dėl Reglamento projekto taip pat išreiškė Ekonominių ir socialinių reikalų komitetas [16]. Dėl ribotos šio straipsnio apimties šios dvi nuomonės nebus atskirai analizuojamos, nors jose yra išreikšta ir kai kurių svarbių pastabų bei pasiūlymų, tačiau analizuojant tam tikrus klausimus bus daromos nuorodos į svarbiausius, autoriaus nuomone, pasiūlymus ir nuomones. Būtina atkreipti dėmesį, kad pareikštose nuomonėse nėra siūlymų keisti esminius reformos principus. Kadangi autoriui dar nebaigus rašyti šio straipsnio 2002 m. gruodžio 16 d. buvo priimtas Europos Tarybos reglamentas Nr. 1/2003 (toliau tekste – Reglamentas), reformos pagrindinės nuostatos bus analizuojamos remiantis šiuo Reglamentu, nevengiant palyginti Reglamento nuostatų su Reglamento projekto nuostatomis [17]. Šis Reglamentas turi įsigalioti po dvidešimties dienų nuo paskelbimo dienos, ir turi būti pradėtas taikyti nuo 2004 m. gegužės 1 dienos.

Tiesioginis taikymas ir decentralizacija. Reglamento 1 straipsnis įtvirtina viso ES Sutarties 81 straipsnio, įskaitant jo 3 dalį, tiesioginį taikymą. Šis Reglamento straipsnis naikina išimties administracinio taikymo modelį ir įtvirtina tiesioginį išimties taikymo modelį. Tiesioginio išimties modelio taikymo principo įtvirtinimą reikėtų vertinti kaip svarbiausią ir reikalingiausią reformos principą. Kaip jau buvo minėta ankstesnėse šio straipsnio dalyse, tiesioginio taikymo metodo įvedimas siejasi su vadinamuoju „konstitucingumo“ klausimu.

Reglamento 4, 5 ir 6 straipsniai įtvirtina decentralizacijos principą, planuojamoje reformoje taip pat gana svarbų. Reglamento 5 straipsnis suteikia teisę konkurencijos tarnyboms tiesiogiai taikyti visą ES Sutarties 81 straipsnį ir priimti sprendimus nutraukti pažeidimą, nustatyti laikinąsias priemones, sprendimus dėl įsipareigojimų patvirtinimo ir baudų skyrimo. Reglamento 6 straipsnis taip pat suteikia teismams teisę taikyti ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalį. Įtvirtinus šį principą, būtina sukurti efektyvų mechanizmą, užtikrinantį, kad įvairios institucijos vienodai taikytų ES konkurencijos teisės normas. Kyla abejonių, ar įtvirtintą Reglamente decentralizacijos principą bus galima tinkamai įgyvendinti. Kaip atkreipia dėmesį Reino Wesselingas, tuo atveju, jei Komisijai nebereikės dirbti betiksliai neaktualių pranešimų administravimo darbu, jos darbo krūvis nebus didelis, nes įprastai Komisija per metus suteikia labai nedaug išimčių – kaip galima spręsti iš Komisijos nuorodų Baltajame dokumente – kelias dešimtis. Toks darbo krūvis, šio autoriaus manymu, leistų Komisijai išlaikyti efektyvų ES Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo monopolį. Dėl decentralizacijos, jo manymu, priešingai, kils daugiau problemų, nei bus naudos [18, p. 358]. Analizuojant decentralizacijos principą nereikia pamiršti, kad yra priimtas ES plėtros sprendimas, ir dėl šios priežasties Komisijai padaugės darbo, todėl negalima tvirtinti, kad Reino Wesselingo nuomonė yra sąlygiškai teisinga. Kita vertus, dėl decentralizacijos turėtų būti palankesnės sąlygos greičiau užbaigti pažeidimų tyrimus ir priimti reikalingus sprendimus.

Vykdam aptartą decentralizaciją, labai svarbu, kad ES konkurencijos teisės normos ir toliau būtų taikomos vienodai, neatsižvelgiant į tai, kokia institucija jas taiko. Siekiant tinkamai įgyvendinti šį uždavinį visų pirma labai svarbus Reglamento 16 straipsnis, įtvirtinęs nuostatą, kad nacionaliniai teismai ir konkurencijos tarnybos, priimdamos sprendimus, turi išvengti sprendimų, kurie prieštarautų Komisijos priimtiems sprendimams, bei kurie gali būti Komisijos priimti atliekant tyrimus. Ši nuostata patvirtina, kad Komisija įgyvendinus reformą ir toliau liktų institucija, formuojančia konkurencijos politiką, užtikrinančia vienodą taikymo praktiką ir jos priimami sprendimai būtų labai svarbūs. Aptarta Reglamento nuostata, skirtingai nei Reglamento projekto nuostata, pažymi, kad nurodyta pareiga negali turėti prejudicinės galios Europos teisingumo teismo sprendimų atžvilgiu. Tačiau reikia pripažinti, kad ne visuomet faktinės bylos aplinkybės atitiks Komisijos sprendimuose nustatytas faktines aplinkybes, todėl aptariamą nuostatą ne visuomet bus paprasta ir nesunku įgyvendinti. Reikia pabrėžti, kad vienodam ES konkurencijos teisės normų taikymui įtakos gali turėti tinkamas ES Sutarties 234 straipsnio įgyvendinimas. Remiantis šiuo straipsniu nacionaliniai teismai gali prašyti Europos teisingumo teismo paaiškinimo, kaip taikyti vieną ar kitą ES teisės

normą. Reglamento 11 straipsnio 4 dalyje, skirtingai nei Reglamento projekto 11 straipsnio 4 dalyje, neliko nuostatos, kad konkurencijos tarnybos prieš priimdamos sprendimus turi konsultuotis su Komisija, tačiau vis dėlto Reglamentas įpareigoja nacionalines tarnybas pateikti Komisijai informaciją, taip pat ir apie planuojamą sprendimą, prieš priimdamos sprendimus, kuriais pripažįstami ES sutarties 81 straipsnio pažeidimai, patvirtinami įsipareigojimai, netaikomos išimties nuostatos. Šią nuostatą reikėtų vertinti kaip užtikrinančią Komisijos galimybę pareikšti savo nuomonę dėl pažeidimo, pateikti rekomendacijas dėl ES sutarties nuostatų taikymo. Reglamento 11 straipsnyje įtvirtinta Europos Komisijos teisė perimti tyrimą iš nacionalinių konkurencijos tarnybų ir priimti sprendimus taip pat yra svarbus įrankis formuojant vienodą praktiką. Reglamento 28 straipsnyje numatyta Europos Komisijos teisė ir toliau priimti išimtis bei Reglamento 10 straipsnyje nustatyta Komisijos teisė priimti sprendimus, patvirtinančius, kad susitarimai neprieštaruoja ES Sutarties 81 straipsniui, taip pat turi padėti formuoti vienodą praktiką, didinti teisinį aiškumą. Reglamento 14 straipsnyje įtvirtinta Komisijos pareiga konsultuotis su Patariamuoju komitetu ir toliau turėtų daryti teigiamą įtaką sprendimų priėmimo procesui ir sprendimų tinkamumui. Nors ir yra būdų, kaip sumažinti nevienodos praktikos riziką, reikia atkreipti dėmesį, kad tai negali prilygti situacijai, kai konkurencijos teisės normas daugeliu atvejų taiko viena institucija – Komisija. Be to, taikant nemažą dalį nurodytų vienodos praktikos užtikrinimo būdų atsiranda daug naujų pareigų ir darbo Komisijai, o tai priešinga reformos tikslui – sumažinti Komisijos darbo krūvį.

ES Sutarties nuostatų ir nacionalinės teisės nuostatų sąveika. Analizuojant šį klausimą reikia pasakyti, kad pozityvų ir būtiną principą buvo įtvirtinęs Reglamento projekto 3 straipsnis, numatantis, kad tuo atveju, jeigu susitarimas daro įtaką prekybai tarp valstybių narių, nacionalinės konkurencijos teisės normos netaikomos. Šiuo straipsniu buvo siekiama užtikrinti, kad tuo pačiu atveju nebūtų taikomos ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės, ir nacionalinės konkurencijos teisės normos. Tačiau ši Reglamento projekto nuostata nebuvo baigta. Kaip teigia Reinas Wesselingas, tokios nuostatos įtvirtinimas dar nereikia, kad nebus susiduriama su atitinkamos teisės pasirinkimo problema, nes ne visuomet aišku, ar susitarimas veikia prekybą tarp valstybių narių, ar ne. Įtakos kelių valstybių narių prekybai požymis yra gana plačiai interpretuojamas ES konkurencijos teisėje ir be papildomų aiškių kriterijų nėra tinkamas požymis spręsti teisės pasirinkimo klausimą [19, p. 365]. Kiti autoriai, analizuodami Reglamento projekto 3 straipsnį, irgi išsako panašią nuomonę ir papildomai nurodo, kad tokia nuostata apriboja galimybę pritaikyti nacionalinės teisės nuostatas tais atvejais, kai pažeidimas didžia dalimi susijęs su nacionaline rinka [20, p. 153–155]. Tačiau Reglamento 3 straipsnis jau nebeumato šio principo. Reglamento 3 straipsnio 1 dalis įpareigoja konkurencijos tarnybas taikyti ir ES Sutarties 81 straipsnį tais atvejais, kai konkurencijos tarnybos susitarimams, galintiems turėti įtakos prekybai tarp valstybių narių, taiko nacionalines konkurencijos teisės normas. Tikėtina, kad tokią straipsnio formuluotę Komisija pasirinko dėl to, kad ES konkurencijos teisėje ir teismų praktikoje, kaip jau buvo minėta, nėra aiškios takoskyros ir atsakymo, kada susitarimas gali turėti įtakos prekybai tarp valstybių narių. Kita vertus, vadovaujantis tokia nuostata tam pačiam susitarimui įvertinti gali būti taikomos tiek nacionalinės konkurencijos teisės nuostatos, tiek ir ES teisės nuostatos, todėl, pavyzdžiui, gali būti priimti du sprendimai ūkio subjektui skirti baudą. To paties straipsnio 2 dalis numato, kad taikant nacionalinę teisę negali nutikti, kad susitarimai, kurie pagal ES teisę nėra draudžiami, pagal nacionalinę teisę būtų draudžiami. Šią nuostatą būtų galima suprasti kaip įpareigojimą valstybėms narėms savo nacionalinėje teisėje reglamentuojant konkurenciją ribojančius susitarimus nustatyti ne griežtesnes nuostatas nei ES konkurencijos teisėje, t. y. siekti vienodinti nacionalines konkurencijos teises.

Komisijos vaidmuo ir institucijų, kurios taikys konkurencijos teisės normas, bendradarbiavimas. Reglamento nuostatose neatsitiktinai dažnai minima Komisija, jos teisės ir pareigos. Ši institucija, reformatorių požiūriu, ir įgyvendinus reformą turi atlikti ne mažiau svarbų vaidmenį konkurencijos srityje – formuoti bendrą konkurencijos politiką, užtikrinti praktikos vienodumą. Dėl šios priežasties Komisijai reforma suteikia daug galių ir naujoje, įgyvendinus reformą veikiančioje sistemoje. Europos Komisija ir toliau turės teisę nagrinėti skundus ir savo iniciatyva pradėti tyrimus bei priimti sprendimus, būtinus, kad konkurencijai žalingi

veiksmai būtų baigti, ir papildomai turės teisę priimti sprendimus, kad praeityje buvo padaryti pažeidimai. Be to, Komisija turės teisę priimti sprendimus, įpareigojančius ūkio subjektus atlikti struktūrinio arba kitokio pobūdžio veiksmus, jeigu tai bus būtina pažeidimo pasekmėms panaikinti. Tai įtvirtina Reglamento 7 straipsnis. Reglamento 8 straipsnis suteikia Europos Komisijai teisę taikyti tam tikras laikino pobūdžio priemones tai atvejais, kai yra rimtos ir neatkuriamos žalos grėsmė. Be jokios abejonės, taikydama tokias priemones Komisija turi vadovautis viešuoju, o ne privačiu interesu, t. y. žala gali grėsti ne konkrečiam subjektui, o tam tikrai atitinkamai rinkai. Reglamento 9 straipsnyje numatyta naujovė. Tais atvejais, kai Komisija atlieka tyrimą ir ketina priimti sprendimą dėl tariamo pažeidimo uždraudimo ir ūkio subjektai pasiūlo įvykdyti tam tikrus įsipareigojimus, kurie iš esmės pašalina tariamo pažeidimo neigiamas pasekmes, Komisija gali priimti sprendimą, patvirtinantį tokius ūkio subjekto įsipareigojimus, ir nutraukti tyrimą, nepaisant to, kad formaliai lieka pažeidimas pagal Romos sutarties 81 straipsnį. Autoriaus nuomone, tai yra tinkama ir svarbi naujovė, nes sukuria sąlygas veiksmingiau ir efektyviau tvarkyti pažeidimų nutraukimo ir prevencijos klausimus. Ne visuomet lengva tinkamai surinkti visus įrodymus apie tariamą pažeidimą ir pritaikyti sankcijas ūkio subjektams: sugaištama daug laiko, per tyrimo laiką padaroma daugiau žalos. Todėl, jeigu ūkio subjektas sutinka prisiimti tam tikrus įsipareigojimus, kurie iš esmės panaikina tam tikrų konkurencijai priešingų veiksmų pasekmes, tikslinga nutraukti tolesnį tyrimą, žinoma reikalaujant, kad bus laikomasi prisiimtų įsipareigojimų. Tačiau, skirtingai nei Reglamento projekto preambulėje, Reglamento preambulėje numatyta, kad tokie Komisijos sprendimai neturi prejudicinės galios konkurencijos tarnyboms ir nacionaliniams teismams, jeigu šios institucijos atlieka tyrimą ir nustato pažeidimą, o tai iš dalies sumenkina aptartos nuostatos svarbą ir efektyvumą. Kita Komisijos teisė, numatyta Reglamento 10 straipsnyje, iš pažiūros ne visai dera su reformos esme – administracinio išimties modelio atsisakymu. Šis Reglamento straipsnis suteikia Komisijai teisę esant viešajam interesui priimti sprendimus, patvirtinančius, kad susitarimas nepažeidžia Romos sutarties 81 straipsnio. Sąlyga, kad šią teisę Komisija gali naudoti tik esant viešajam interesui, didžia dalimi pašalina galimybę, kad tokie sprendimai būtų priimami individualių ūkio subjektų prašymu. Šią Komisijos teisę, kaip jau buvo minėta, reikėtų vertinti kaip dar vieną Reglamente nustatytą priemonę, padedančią užtikrinti vienodą konkurencijos teisės normų taikymą. Reglamento 11 straipsnio 6 dalis suteikia teisę Komisijai perimti bylos nagrinėjimą iš konkurencijos tarnybų, kurios tokiais atvejais įpareigtos baigti pradėtą tyrimą. Europos Komisija pagal Reglamento 29 straipsnį ir toliau turės teisę tvirtinti tam tikrų susitarimų grupių išimtis. Tai labai svarbi priemonė, padedanti užtikrinti teisinį tikrumą. Ūkio subjektams yra daug lengviau taikyti Romos sutartyje įtvirtintas konkurencijos teisės normas, kai patvirtintos tam tikrų susitarimų grupių išimtys. Išimčių priėmimas turi svarbią reikšmę ir stengiantis užtikrinti vienodą praktiką.

Atsižvelgiant į tai, kad Reglamente įtvirtinta galimybė ES konkurencijos teisės normas taikyti ne vienai institucijai ir keliamas uždavinys užtikrinti vienodą šių konkurencijos teisės normų taikymą, būtinas glaudus institucijų, taikančių konkurencijos teisės normas, bendradarbiavimas. Šiam klausimui reglamentuoti Reglamente numatytas visas IV skyrius. Reglamento 11 straipsnio 2 dalis įpareigoja Komisiją išsiųsti konkurencijos tarnyboms svarbiausius dokumentus apie sprendimus, susijusius su ES Sutarties 81 straipsnio taikymu. To paties straipsnio 3 dalis įpareigoja konkurencijos tarnybas pranešti Komisijai apie atliekamus pagal ES Sutarties 81 straipsnį tyrimus ir, skirtingai nei Reglamento projektas, nurodo, kad tokia informacija turėtų būti perduoda ir konkurencijos tarnyboms, nors ši nuostata nėra imperatyvi, o turėtų tokia būti, siekiant užtikrinti tinkamą bylų nagrinėjimą. Analizuojamo straipsnio 4 dalis jau išnagrinėta analizuojant vienodą teisės normų taikymą. Reglamento 12 straipsnyje įtvirtinta konkurencijos tarnybų ir Komisijos teisė keistis turima informacija, taip pat ir konfidencialia. Tas pats straipsnis suteikia konkurencijos tarnyboms teisę naudoti surinktą ES teisės taikymo tikslais informaciją ir taikant nacionalinę teisę, jei tai nelemia kitokio nei pagal ES teisę sprendimo priėmimo. Aptartos nuostatos svarbios atsižvelgiant į tai, kad Reglamente nustatyta galimybė Komisijai perimti tyrimą, nacionalinėms tarnyboms nutraukti tyrimus, jei kitos tarnybos juos jau yra pradėjusios. Reglamento 15 straipsnio 1 dalis įpareigoja Komisiją pateikti teismams turimą informaciją ar nuomonę dėl ES sutarties nuostatų

taikymo. Šio straipsnio 2 dalis atitinkamai įpareigoja nacionalinius teismus nusiųsti priimtų sprendimų kopijas Komisijai. Dėmesį ypač reikia atkreipti į to paties straipsnio 3 dalį, kuri suteikia teisę Komisijai ir konkurencijos tarnyboms, atstovaujančioms viešam interesui, pateikti nacionaliniams teismams žodines arba rašytines nuomones dėl procesų, kur sprendžiami ES sutarties 81 straipsnio taikymo klausimai. Be to, siekiant užtikrinti tinkamą šios teisės įgyvendinimą Komisijai ir konkurencijos tarnyboms suteikta teisė reikalauti, kad teismai joms pateiktų jų turimą informaciją, būtiną aptariamai teisei įgyvendinti. Reglamento 15 straipsnio 3 dalies nuostatos, autoriaus nuomone, kelia rimtų abejonių. Tikėtina, kad įgyvendinant tokias teises gali būti pažeidžiamas teismų nepriklausomumo principas, nepaisant to, kad teismui Komisijos ar nacionalinių tarnybų nuomonės nėra privalomos, be to, teismams atsiranda papildomų pareigų, neįeinančių į jų vykdomas funkcijas.

Pažeidimų nagrinėjimo kompetencija ir sprendimų apeliacija bei pripažinimas. Autoriaus nuomone, Reglamentas tinkamai neišsprendė svarbaus klausimo – pažeidimų nagrinėjimo kompetencijos. Kadangi Reglamentas įtvirtina decentralizacijos principą ir suteikia konkurencijos tarnyboms teisę taikyti ES Sutarties 81 straipsnį bei atsižvelgiant į tai, kad ES Sutarties konkurencijos teisės nuostatos yra taikomos tik tada, kai pažeidimas daro įtaką prekybai tarp kelių valstybių narių, suprantama, kad neišvengiamos situacijos, kai dvi ar daugiau konkurencijos tarnybų pradės tariamų pažeidimų tyrimus. Netikslinga ir neracionalu tyrimą atlikti visoms atitinkamoms tarnyboms, todėl tą turėtų daryti viena tarnyba, bendradarbiaudama su kitomis, tačiau turi būti tam tikros taisyklės, leidžiančios nuspręsti, kuri tarnyba tai darys. Reglamentas šį klausimą sprendžia tik iš dalies. Reglamento 13 straipsnyje numatyta, kad tuo atveju, jei dvi ar daugiau konkurencijos tarnybų gavo skundus, o kita konkurencijos tarnyba jau yra pradėjusi tyrimą, šis faktas yra pakankamas pagrindas konkurencijos tarnyboms, kurios dar nepradėjusios tyrimo, atsisakyti nagrinėti skundus ar nepradėti tyrimo savo iniciatyva. Kyla klausimas, kaip turėtų elgtis konkurencijos tarnybos, jeigu skundus jos gauna vienu metu ir tyrimą pradeda vienu metu. Kuri tarnyba tokiu atveju turi nagrinėti skundą. Šie klausimai turėjo būti aptarti Reglamente, o jų nereglamentavus galimi ginčai, trukdantys sklandų procesą. Taip pat labai svarbus tinkamas apsikeitimas informacija apie pradėtus tyrimus, kad būtų išvengta daugybės paralelių tyrimų. Šį klausimą Reglamento 33 straipsnis suteikia teisę detalizuoti Komisijai.

Reglamentas visai nereglamentuoja konkurencijos tarnybų priimtų sprendimų apeliacijos klausimo. Kokios pasekmės, jei konkurencijos tarnyba, pavyzdžiui, priima sprendimą, prieštaraujantį Reglamento 16 straipsniui, arba neteisingai įvertina susitarimo įtaką konkurencijai. Reglamentas taip pat nenumato galimybės peržiūrėti Komisijos sprendimų dėl laikinų priemonių. Reglamente nėra nuostatos, patvirtinančios, kad konkurencijos tarnybų sprendimai galioja visose ES valstybėse narėse. Tiesa, yra autorių, teigiančių, kad sprendimai turi galioti net ir neįvirtintus tokios nuostatos [21, p. 481].

Komisijos teisės atliekant tyrimą. Reglamentas išplėtė Komisijos teises šioje srityje ir numatė tris esminius pakeitimus. Reglamento 19 straipsnis suteikia Komisijai teisę apklausti kiekvieną fizinį arba juridinį asmenį, siekiant gauti tyrimui reikalingą informaciją, jeigu jie sutinka būti apklausti. Reglamento projekte šios sąlygos nebuvo. Reglamento 20 straipsnis suteikia Komisijai teisę antspauduoti kontoras, seifus ir apklausti ūkio subjektų atstovus visais su tyrimu susijusiais klausimais ir šių apklausų duomenis naudoti kaip įrodymus. Reglamento 21 straipsnis suteikia teisę komisijai įeiti į patalpas, jeigu pagrįstai manoma, kad jose gali būti tam tikra informacija. Įprasta, kad konfidenciali informacija laikoma ūkio subjektams nepriklausančiose patalpose. Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamento 20 ir 21 straipsniai nacionaliniams teismams nesuteikia teisės vertinti Komisijos sprendimų, susijusių su aptartų procedūrinių veiksmų atlikimu, pagrįstumo ar būtinumo, tačiau neriboja teisės patikrinti tokių sprendimų autentiškumą.

Baudos. Šioje srityje Reglamentas didesnių pakeitimų nenumato, išskyrus baudų dydį bei galimybę baudas išieškoti iš asociacijos narių, kai asociacija neturi reikiamų lėšų sumokėti baudą. Pakeistas baudų dydis už tam tikrus pažeidimus pateikiant neteisingą arba neišsamią informaciją ir dokumentus. Baudos už tokius pažeidimus buvo fiksuoto piniginio dydžio ir labai mažos. Reglamento 23 straipsnyje nustatyta, kad šios baudos negali būti didesnės

nei 1 proc. praėjusių metų apyvartos. Taip pat pakeistas ir periodinių baudų dydis. Šios baudos pagal Reglamento 24 straipsnį negali būti didesnės nei 5 proc. vidutinės vienos dienos apyvartos. Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamentas, įtvirtinęs decentralizaciją, nereglamentavo baudų suvienodinimo klausimo, nors Europos parlamentas ir siūlė tai padaryti. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į tai, kad konkurencijos tarnybos už ES Sutarties 81 straipsnio pažeidimus taip pat taikys sankcijas, tikslinga, kad už ES Sutarties 81 straipsnio pažeidimus konkurencijos tarnybos taikytų tokias pačias baudas, kokias turi teisę taikyti Komisija. Priešingu atveju ūkio subjektai gali patekti į nevienodą padėtį, ir dėl to gali kilti problemų dėl tinkamai neišspręstu bylų „teisingumo“, t. y. ūkio subjektai gali siekti, kad tyrimą atliktų ta konkurencijos tarnyba, kuri turi teisę skirti mažesnę baudą. Tačiau priešingai tokiai nuomonei, Reglamento 5 straipsnis numato, kad konkurencijos tarnybos gali taikyti nacionalinių įstatymų nustatytas baudas.

Reformos įtaka Lietuvos konkurencijos teisės raidai

Aptarta reforma turės didelę įtaką tolesnei Lietuvos konkurencijos teisės raidai, jeigu Reglamento nuostatos bus įgyvendinamos. Lietuva, tapusi ES nare, gali susidurti su straipsnyje aptartais klausimais ir problemomis. Tai lemia tas faktas, kad Lietuvos konkurencijos teisė ir toliau turėtų būti derinama su ES konkurencijos teise.

Norint tinkamai pasirengti įgyvendinti aptartą reformą visų pirma Lietuvos nacionalinėje konkurencijos teisėje neišvengiamai turėtų būti įtvirtintas tiesiogiai taikomos išimties modelis. Lietuvai tapus ES nare nacionaliniuose teisės aktuose turi būti nustatyta Lietuvos konkurencijos tarnybos teisė taikyti ES Sutarties konkurencijos teisės nuostatas bei numatytas kitų konkurencijos tarnybų sprendimų pripažinimas. Rekomenduotina, kad Lietuvos teisėje būtų nustatyta konkurencijos tarnybos sprendimų dėl ES Sutarties taikymo teismų vykdoma apeliacija, siekiant išvengti klaidų ir tinkamai užtikrinti ūkio subjektų teises. Rekomenduotina, kad būtų atlikti teisės normų, reglamentuojančių baudų dydį ir jų skyrimo tvarką, pakeitimai ir Lietuvos teisės aktuose nustatyta baudų sistema būtų suderinta su Reglamente nustatyta baudų sistema. Būtų racionalu, jei Lietuvai tapus ES nare Lietuvos teisėje būtų įtvirtintas principas, kad tuo atveju, jeigu susitarimas turi įtakos prekybai tarp valstybių narių, taikoma tik ES teisė ir netaikoma nacionalinė teisė. Keičiant Konkurencijos tarybos teises tyrimo metu reikia siekti, kad šios teisės iš esmės nesiskirtų nuo Komisijai suteiktų teisių. Šioje srityje reikia apsvarstyti galimybę nustatyti laiką, per kurį tyrimas gali būti atliekamas, nes nors Reglamentas šio klausimo ir neanalizuoja, tai svarbu stengiantis užtikrinti tinkamą šalių teisių apsaugą. Siekiant užtikrinti teismų bendradarbiavimą su Komisija, Lietuvos teisės aktuose, vadovaujantis Reglamento nuostatomis, reikia nustatyti teismų pareigas, būtinas siekiant užtikrinti tokį bendradarbiavimą. Reikia apsvarstyti ir galimybę teismams specializuotis nagrinėti bylas, kuriose taikoma konkurencijos teisė. Rengiantis taikyti Reglamentą, taip pat būtina sudaryti teisineis prielaidas ūkio subjektams gauti reikalingą informaciją apie rinkas ir kitą informaciją, būtiną vertinant susitarimus.

Kitas svarbus klausimas, analizuojant reformos įtaką Lietuvos konkurencijos teisei, yra tai, ar Konkurencijos taryba, teismai ir ūkio subjektai yra pasirengę tiesiogiai taikyti ES Sutarties 81 straipsnį. Atsakymas į šį klausimą būtų – ne. Visų pirma dėl kvalifikacijos trūkumo Reglamento tinkamas taikymas yra labai apsunkintas. Dėl to konkurencijos tarnyboms ir teismams, kurie spręš konkurencijos bylas, turi būti sudarytos sąlygos mokymams, prieinama kompetentingų ekonomistų pagalba, nes tinkamas konkurencijos teisės normų taikymas tiesiogiai susijęs su tinkamu ekonominių reiškinių ir procesų vertinimu, sudarytos sąlygos gauti konkurencijos tarnybos išvadas ir vertinimus. Švietimas turi būti organizuotas ir ūkio subjektams bei jų atstovams. Svarbu nepamiršti, kad laiko pasirengti nėra labai daug. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos konkurencijos kultūra dar tik formuojasi, todėl esminis konkurencijos teisės normų ar jų taikymo pasikeitimas nėra pats geriausias šios kultūros kilmės garantas. Todėl būtina dėti pastangas, kad reforma turėtų kuo mažesnę neigiamą įtaką Lietuvai siekiant narystės ES.

Išvados

Atlikus reformos analizę negalima padaryti vienareikšmės išvados apie reformos tinkamumą, tačiau viena yra aišku – tam tikra reforma buvo būtina ir neišvengiama.

Vertindamas reformą autorius visų pirma nori atkreipti dėmesį, kad, jo nuomone, Komisija pasirinko netinkamą reformos teisinį pagrindą, nes ES Sutarties nuostatos, įtvirtinančios administracinį išimties taikymo modelį, negalėjo būti keičiamos Europos Tarybai priimant Reglamentą, nekeičiant pačios ES Sutarties. Vis dėlto tinkamas ES Sutarties 81 straipsnio nuostatų tiesioginio taikymo principo įtvirtinimas, neabejotinai svarbus ir turėtų užtikrinti ūkio subjektams didesnį teisinio tikrumo lygį.

Ne mažiau svarbus atliekant reformą decentralizacijos principas negali būti vertinamas be išlygų, nes ES Sutarties 81 straipsnį pradėjus taikyti konkurencijos tarnyboms ir nacionaliniams teismams, tikėtina, kad šio straipsnio taikymo praktika nebus vienoda. Todėl būtinas mechanizmas, neutralizuojantis šią potencialią problemą. Reglamente įtvirtintas vienodos praktikos užtikrinimo mechanizmas yra per daug sudėtingas ir neleis Komisijai pasiekti vieno pagrindinių tikslų – sumažinti darbo krūvį, kad būtų galima vykdyti efektyvesnę kartelių ir kitų sunkių pažeidimų prevenciją ir tyrimą. Be to, išanalizavus Reglamento nuostatas, nenoromis persasi išvada, kad viena pagrindinių reformos priežasčių nebuvo per didelis Komisijos darbo krūvis, nes Reglamentas Komisijai numato tiek papildomų pareigų ir funkcijų, kad galima daryti prielaidą, jog ir toliau ES konkurencijos teisės normos bus taikomos centralizuotai, tik sukūrus daug sudėtingesnį ir ne tokį veiksmingą centralizacijos mechanizmą.

Reglamentas ir kai kuriuos kitus klausimus sprendžia ne visai tinkamai. Čia nėra tinkamai reglamentuota ES Sutarties nuostatų ir nacionalinės teisės nuostatų sąveika. Todėl tuos pačius pažeidimus gali tekti vertinti ir pagal ES konkurencijos teisės, ir pagal nacionalinės teisės normas. Tinkamai nereglamentuotas vadinamasis „teisingumo“ klausimas ir lieka neaišku, kuri konkurencijos tarnyba turi atlikti tyrimą, kai kelios iš jų jį pradeda. Reglamente nenumatytas baudų vienodumo klausimas. Svarbiu trūkumu reikia laikyti tai, kad decentralizaciją įtvirtinusiame Reglamente nėra nuostatų, reglamentuojančių konkurencijos tarnybų pagal ES Sutarties 81 straipsnį priimtų sprendimų apeliacijos procesą. Tokį apeliacinį procesą galėtų vykdyti ES teisminės institucijos. Reglamente taip pat nėra nuostatų, įtvirtinančių konkurencijos tarnybų sprendimų teisinę galią kitose ES valstybėse narėse.

Apibendrinant pateiktas išvadas reikia pabrėžti, kad nepaisant trūkumų Reglamento nuostatos turėtų padėti įgyvendinant didelę dalį reformos nustatytų tikslų, nes Komisija ir toliau labai aktyviai dalyvaus sprendimų priėmimo ir vienodos praktikos užtikrinimo procese, todėl galima tikėtis, kad bus užtikrinta vienoda ES konkurencijos teisės normų taikymo praktika, padidės teisinis tikrumas. Dėl to, kad Komisija, bent jau kol nebus suformuota Reglamento praktika, turės daug naujų ir svarbių funkcijų, sunku tikėtis, kad Komisija galės skirti gerokai daugiau dėmesio karteliams ir kitiems sunkiems pažeidimams nustatyti.

LITERATŪRA

1. **Treaty** establishing the European Community, 1957 m. kovo 25 d. 298 U.N.T.S; 1992 m. vasario 7 d. O.J. C 224/1 [1992] Treaty of European Union. Treaty of Amsterdam, 1997 m. spalio 2d., O.J. C 340/1. Šis bendras dokumentas straipsnyje vadinamas „ES Sutartis“.
2. **Lietuvos Respublikos** konkurencijos įstatymas Nr. VIII–1099. 1999 m. kovo 23 d. // Valstybės žinios. Nr. 30.
3. **Norkus I.** Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę: daktaro disertacija. 2001.
4. **Council** Regulation No 17: First Regulation implementing Articles 85 and 86 of the Treaty. 1962, 204/62, 1962 O.J. Sp Ed 87.

5. **Lietuvos Respublikos** konkurencijos įstatymas Nr. I–2878, 1992 m. rugsėjo 29 d. // Valstybės žinios. Nr.
6. **White paper** on Modernisation of the rules implementing articles 85 and 86 of the EC Treaty. O.J. 1999, C 132/1.
7. **Byla** 99/79 SA Lancome and Cosparfrance Nederland BV v. Etos BV ir Albert Heyn Supermarkt BV [1980] ECR 2511.
8. **Montag F.** The case for a reform of regulation 17/62: problems and possible solutions from a practitioner's point of view. Fordham international law journal, 1998–1999 m. volume 22.
9. **Council Regulation** No. 2790/1999 On the application of Article 81 (3) of the Treaty to categories of vertical agreements and concerted practices O.J. 1999, L 336/21.
10. **Möschel W.** Common Market Law Review, 2000. Volume 37.
11. **Wesseling R.** European Law Review, Volume 26, 2001.
12. **Gustafsson M.** Some legal implications facing the realisation of the Commission White Paper on Modernisation of EC Antitrust procedure and the role of national courts in a post – White Paper era. Legal issues of economic integration, volume 27, 2000.
13. **Opinion** of the Economic and Social Committee on the „White Paper on modernisation of the rules implementing Articles 81 and 82 of the Treaty – Commission programme No 99/027“. O.J., 2000. C 51/15.
14. **Proposal** for a Council Regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations (EEC) No 1017/68, EEC No 2988/74, EEC No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 („Regulation implementing Articles 81 and 82 of the Treaty“). O.J., 2000. C 365 E/28.
15. **Proposal** for a Council regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations EEC) No 1017/68, EEC No 2988/74, EEC No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 („Regulation implementing Articles 81 and 82 of the Treaty“). O.J., 2002 C 72 E/305.
16. **Opinion** of the Economic and Social Committee on the Proposal for a Council regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations EEC) No 1017/68, EEC No 2988/74, EEC No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 („Regulation implementing Articles 81 and 82 of the Treaty“). O.J., 2001 C 155/73.
17. **Council Regulation** (EC) No 1/2003 of December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. O.J., 2003 L 1/1.
18. Rein Wesseling. European Law Review, Volume 26, 2001.
19. Rein Wesseling. European Law Review, Volume 26, 2001.
20. **Petros C. Mavroidis and Damien J. Neven.** From the White Paper to the proposal for a Council regulation: How to Treat the New Kids on the Block? Legal issues of Economic Integration, Volume 28, 2001.
21. **Klimisch A. and Krueger B.** Decentralised application of E.C. competition law: current practice and future prospects. European law review. Volume 24, 1999.

Reform of the European Union Competition Law and the Impact of this Reform to the Development of the Competition Law of Lithuania

Doctoral Candidate Daivis Švirinas

Law University of Lithuania

SUMMARY

In this article the author analyses the reform of the European Union (hereinafter - EU) competition law, however, not the entire planned competition law reform, but, according to commentators, only the most important part of the reform, which is related to the regulation of agreements restricting competition.

By using a comparative analysis, the principles and the main provisions applicable in the EU and Lithuanian competition law, which regulate agreements restricting competition, are discussed in

the article; the existing limitations of such regulation and the conditions influencing the aforesaid reform are also reviewed therein. By using grammatical, logical and historic methods the article also analyses the suitability of the legal background, the main principles and provisions of the planned reform, the reform's influence on the EU and Lithuanian competition law development.